

BIJLAGE 9. NULMETING EN LOPENDE MONITORING KORENBURGERVEEN

In deze bijlage wordt op basis van de beschikbare informatie aangegeven wat de uitgangssituatie van de instandhoudingsdoelen is aan het begin van de beheerplanperiode. Ook wordt per instandhoudingsdoel globaal aangegeven wat de belangrijkste nu lopende monitoringprogramma's zijn.

Habitattypen

De onderstaande beschrijving van de uitgangssituatie is gebaseerd op de beschikbare ecologische basisgegevens over het gebied (m.n. te Linde & van den Berg 2007), de profielen (LNV 2008), de factsheets (Bijlsma *et al.* 2008), het doelendocument (LNV 2006), de habitattypenkaart Korenburgerveen (versie v4 januari 2014), de Nationale Database Flora en Fauna (juni 2013) en persoonlijke mededelingen en basisinformatie van Natuurmonumenten (2009-2014).

Hieronder wordt nader ingegaan op de uitgangssituatie van de habitattypen waarvoor instandhoudingsdoelen gelden.

Habitatype		Oppervlakte (ha)	Instandhoudingsdoel
H4010A	Vochtige heiden (hogere zandgronden)	-	JA
H6410	Blauwgraslanden	0,32	JA
H7120	Herstellende hoogvenen	159,1	JA
H7210	Galigaanmoerassen	1,8	JA
H91D0	Hoogveenbossen	0,37	JA
H91E0C	Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)	29,1	JA
H3130	Zwakgebufferde vennen	0,09	NEE
H6230	Heischrale graslanden	0,79	NEE
H7110A	Actieve hoogvenen (hoogveenlandschap)	0,15	NEE
H7140A	Overgangs- en trilvenen (trilvenen)	2,7	NEE

H4010A Vochtige heiden (hogere zandgronden)

Voorkomen

Door de meest recente opvatting over de afbakening van het habitatype Herstellende Hoogvenen (H7120), vallen in het Korenburgerveen alle vegetaties die tot het habitatype Vochtige heiden (hogere zandgronden) gerekend zouden kunnen worden, onder het habitatype H7120 (Jansen *et al.* 2013, Kartering van de habitattypen Actief en Herstellend hoogveen in Nederland). Als gevolg hiervan, komt het habitatype H4010A in het Korenburgerveen volgens de huidige opvatting niet voor. Een beschrijving van kwaliteit, trend en lopende monitoring is daarom niet relevant.

H6410 Blauwgraslanden

Voorkomen

Dit habitatype komt in het Korenburgerveen voor over een zeer geringe oppervlakte van 0,32 ha, verdeeld over drie in de buurt van Den Oppas gelegen locaties. Het betreft kleine stukjes van de in deze omgeving gelegen schraallandpercelen.

Kwaliteit

In het Korenburgerveen bestaat het habitatype Blauwgraslanden uit de Veldrus-associatie (16Ab1). Dit vegetatietype indiceert in combinatie met aanwezigheid van de soorten Blauwe knoop, Blauwe zegge, Gevlekte orchis en Kleine valeriaan een goede kwaliteit van het habitatype.

De oppervlakte blauwgrasland is zeer gering, maar de snippers blauwgrasland maken deel uit van een landschapsgradiënt waarin ook hoogveen, vochtige heiden, broekbossen en galigaanmoeras aanwezig zijn. Binnen het kleine oppervlakte aan blauwgrasland is het aandeel ruigte, struweel of bos gering.

In het habitatype is een aantal soorten aanwezig dat volgens de factsheets (Bijlsma et al. 2008) kenmerkend is voor een goede kwaliteit, namelijk: Gevlekte orchis, Brede orchis, Kleine valeriaan, Zilveren maan en Zompsprinkhaan.

De volgende aangetroffen soorten zijn typische soorten voor het habitatype Blauwgraslanden: Kleine valeriaan, Blauwe zegge, Blauwe knoop, Watersnip en Zilveren maan.

In 2013 is in opdracht van de Provincie Gelderland door DLG per habitatype uitgezocht welke waarnemingen van typische soorten aanwezig zijn in de Nationale Database Flora en Fauna (NDFF; peildatum juni 2013). Daarbij is gekeken naar waarnemingen vanaf 1 januari 2000. Dit geeft een indicatief (niet volledig) beeld van de mate van voorkomen van typische soorten in het Korenburgerveen. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen nauwkeurige waarnemingen binnen het habitatype, en alle overige waarnemingen binnen het Natura 2000 gebied. De resultaten hiervan zijn voor habitatype H6410 Blauwgrasland samengevat in onderstaande tabel. Opvallend is het aanzienlijke aantal waarnemingen van de urgent bedreigde typische soort Zilveren maan.

NDFF waarnemingen Korenburgerveen van typische soorten van habitatype H6410 vanaf 1-1-2000 (peildatum 1 juni 2013)				
Typische soort	Soortengroep	Aantal maal waargenomen		
		Binnen H6410	Overig binnen Natura 2000 gebied	Totaal
<i>Waargenomen soorten:</i>				
Zilveren maan**	Dagvlinders	1	245	246
Blauwe knoop	Vaatplanten	1	24	25
Blauwe zegge	Vaatplanten	3	29	32
Kleine valeriaan	Vaatplanten	0	14	14
Watersnip	Vogels	0	28	28
<i>Totaal H6410</i>		<i>5</i>	<i>340</i>	<i>345</i>
<i>Geen waarnemingen van:</i>				
Moerasparelmoervlinder	Dagvlinders			
Blonde zegge	Vaatplanten			
Klein glidkruid	Vaatplanten			
Knotszegge	Vaatplanten			
Kranskarwij**	Vaatplanten			
Melkviooltje	Vaatplanten			
Spaanse ruit	Vaatplanten			
Vlozegge	Vaatplanten			

** urgent bedreigde typische soort; *potentieel urgent bedreigde typische soort (Alterra 2009, rapport nr 1909).

Trend

Basisgegevens voor een goed onderbouwde trendanalyse ontbreken. Het habitatype Blauwgraslanden is in het Korenburgerveen door verdroging en verzuring sterk in areaal afgenomen. Door effectgerichte maatregelen treedt nauwelijks herstel op en zonder aanvullende interne en externe hydrologische maatregelen zal het habitatype verder degraderen (Te Linde & Van den Berg, 2007).

De huidige schraallandpercelen bij de Middeldijk gaan momenteel door verzuring verder achteruit. Lokale herstelmaatregelen die zijn uitgevoerd leiden niet tot duurzaam herstel. De zuurgraad en basenverzadiging blijven te laag voor blauwgraslanden en zeker voor kalkmoerassen en trilvenen die reeds decennia eerder zijn verdwenen. Plagmaatregelen zorgden voor een vertraging van de achteruitgang van Blauwgraslandsoorten. Zonder adequate maatregelen in de waterhuishouding zal het Blauwgrasland op den duur verdwijnen (KIWA 2007).

De betrekkelijk goede kwaliteit van de resterende blauwgraslandgedeelten biedt echter perspectief voor herstel. Ook de hydrologische potenties voor herstel zijn goed.

Lopende monitoring

In het kader van de SNL-monitoring van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) worden er binnen dit habitatype vegetatiekarteringen (eens in de 12 jaar) en karteringen van kenmerkende soorten planten, broedvogels en dagvlinders (eens in de 6 jr) uitgevoerd. Ook worden eens in de 6 jaar gegevens verzameld over ruimtelijke samenhang, abiotiek en stikstofdepositie.

Nulmeting, trend en lopende monitoring Blauwgraslanden (H6410)		
	Oppervlakte en verspreiding	Kwaliteit
<i>Nulmeting</i>	0,32 ha, op drie locaties in schraallanden in oosten van gebied (bron: habitattypenkaart Korenburgerveen v4 januari 2014).	Vegetatietype goed; 5 typische soorten aangetroffen sinds 2000.
<i>Trend</i>	Negatief. Afgelopen decennia door verdroging en verzuring achteruit gegaan.	Negatief. Afgelopen decennia door verdroging en verzuring achteruit gegaan.
<i>Monitoring programma's</i>	SNL-monitoring (beheertype Nat schraalland, N10.01): vegetatiekartering (eens in 12 jaar; coördinatie: Provincie Gelderland).	SNL-monitoring (beheertype Nat schraalland, N10.01): vegetatiekartering (eens in 12 jaar), inventarisatie plantensoorten, broedvogels, dagvlinders, ruimtelijke condities, abiotiek, stikstofdepositie (eens in 6 jaar; coördinatie: Provincie Gelderland).

H7120 Herstellende hoogveen

Voorkomen

Dit habitatype komt over een aanzienlijke oppervlakte voor, vooral in de deelgebieden Vragenderveen en Meddose Veen. In totaal gaat het om 159,1 ha. Het habitatype is gedefinieerd op landschapsschaal, en omvat een groot aantal vegetatietypen, mits deze voorkomen op hoogveenrestanten waar hoogveenherstel gaande is of mogelijk is. Ook berken-broekbossen en natte heiden op hoogveenrestanten behoren tot dit habitatype.

Kwaliteit

Het habitatype Herstellende hoogveen bestaat in het Natura 2000-gebied Korenburgerveen voor een groot deel uit de volgende vegetatietypen:

- Associatie van Gewone dophei en Veenmos (11Ba1),
- Subassociatie met Eenrig wollegras van het Dophei-Berkenbroek (40Aa1a),
- Zompzegge-Berkenbroek (typische subassociatie; 40Aa2b),
- Rompgemeenschap met Wilde gagel van het verbond der berkenbroekbossen (40RG1).

Daarnaast komen ook de volgende vegetatietypen binnen het habitatype voor:

- Rompgemeenschap met Knolrus en Veenmos van de Oeverklasse/ Klasse der hoogveenslenken (6RG4),
- Waterveenmos-associatie (10Aa1; op kleine schaal),
- Rompgemeenschap met Snavelzegge (10RG2), Rompgemeenschap met Veenpluis en Veenmos (10RG3; op kleine schaal) en de Rompgemeenschap van Pijpenstrootje en Veenmos (10RG4) van de Klasse der hoogveenslenken,
- Associatie van Moeraswolfsklauw en Snavelbies (11Aa1)
- Subassociatie met veenmos (11Aa2a) en Typische subassociatie (11Aa2c) van de Associatie van Gewone dophei,
- Rompgemeenschap met Eenrig wollegras (11RG1), Rompgemeenschap met Pijpenstrootje (11RG2) en Rompgemeenschap met Wilde gagel (11RG3) van de Klasse der hoogveenbulten en natte heiden,
- Subassociatie met Struikhei van het Dophei-Berkenbroek (40Aa1b),
- Rompgemeenschap met Pijpenstrootje van het Verbond der berkenbroekbossen (40RG2).

De aanwezige vegetatietypen zijn in combinatie met de mate van aanwezigheid van veenmossen in het grootste deel (135,7 ha) indicatief voor een goede kwaliteit van het habitatype, op een aanzienlijk kleinere oppervlakte (23,4 ha) voor een matige kwaliteit.

De oppervlakte van het habitatype is met meer dan 150 ha aanzienlijk. Deze bestaat voornamelijk uit twee grote kernen: het Vragenderveen en Meddose Veen. Daarbinnen komen afwisselend diverse vegetatietypen en gradiënten voor. De vegetatie bestaan voor een deel uit vegetaties van hoogveenbulten en slenken, maar voor een groot uit andere vegetaties, vooral berkenbroekbossen. De aanwezige damwanden zorgen voor een aantal onnatuurlijke scherpe grenzen.

In het habitatype zijn diverse soorten aanwezig die volgens de factsheets (Bijlsma et al. 2008) kenmerkend zijn voor een goede kwaliteit, namelijk: Hoogveenveenmos, Lavendelhei, Kleine veenbes, Hoogveenglanslibel, Venwitsnuitlibel, Levendbarende hagedis en Sprinkhaanrietzanger. In het verleden kwamen hier ook Veenmosorchis, Slijkzegge en Lange zonnedauw voor (te Linde & van der Berg 2003).

De volgende aangetroffen soorten zijn typische soorten voor het habitatype Herstellende Hoogveen: Hoogveenglanslibel, Venwitsnuitlibel, Hoogveenveenmos, Levendbarende hagedis, Kleine veenbes, Lavendelhei, Witte snavelbies, Blauwborst, Sprinkhaanrietzanger, Watersnip en Wintertaling. In 2013 is in opdracht van de Provincie Gelderland door DLG per habitatype uitgezocht welke waarnemingen van typische soorten aanwezig zijn in de Nationale Database Flora en Fauna (NDF; peildatum juni 2013). Daarbij is gekeken naar waarnemingen vanaf 1 januari 2000. Dit geeft een indicatief (niet volledig) beeld van de mate van voorkomen van typische soorten in het Korenburgerveen. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen nauwkeurige waarnemingen binnen het

habitatype, en alle overige waarnemingen binnen het Natura 2000 gebied. De resultaten hiervan zijn voor habitatype H7120 Herstellende Hoogvenen samengevat in onderstaande tabel.

NDFF waarnemingen Korenburgerveen van typische soorten van habitatype H7120 vanaf 1-1-2000 (peildatum 1 juni 2013)				
Typische soort	Soortengroep	Aantal maal waargenomen		
		Binnen H7120	Overig binnen Natura 2000 gebied	Totaal
<i>Waargenomen soorten:</i>				
Hoogveenglanslibel	Libellen	81	9	90
Venwitsnuitlibel	Libellen	15	15	30
Hoogveenveenmos	Mossen	9	3	12
Levendbarende hagedis	Reptielen	18	49	67
Kleine veenbes	Vaatplanten	12	3	15
Lavendelhei	Vaatplanten	32	6	38
Witte snavelbies	Vaatplanten	15	29	44
Blauwborst	Vogels	0	33	33
Sprinkhaanzanger	Vogels	11	20	31
Watersnip	Vogels	3	25	28
Wintertaling	Vogels	1	63	64
<i>Totaal H7120</i>		<i>197</i>	<i>255</i>	<i>452</i>
<i>Geen waarnemingen van:</i>				
Veenbesblauwtje*	Dagvlinders			
Veenbesparelmoervlinder**	Dagvlinders			
Veenhooibeestje	Dagvlinders			
Rhadicoleptus alpestris	Kokerjuffers			
Hoogveenlevermos	Mossen			
Rood veenmos	Mossen			
Veengaffeltandmos**	Mossen			
Vijfrijig veenmos*	Mossen			
Lange zonnedauw**	Vaatplanten			
Veenorchis*	Vaatplanten			

** urgent bedreigde typische soort; *potentieel urgent bedreigde typische soort (Alterra 2009, rapport nr 1909).

Aanvullend op deze tabel, is op grond van gegevens van Natuurmonumenten bekend dat de Blauwborst ook binnen het habitatype H7120 voorkomt als broedvogel.

Trend

Mede als gevolg van de vele gradiënten in het gebied, komen nog veel karakteristieke planten en dieren voor. De effecten van de damwanden en andere herstelmaatregelen zijn op verschillende plaatsen duidelijk zichtbaar: door de verhoogde waterstanden zijn de berken op veel plaatsen afgestorven. Het veenmospakket wordt dikker en er is toename geconstateerd van de typische soorten Kleine veenbes en Lavendelhei. Hoewel door de dammen veel gradiëntsituaties verloren zijn gegaan, is hierdoor herstel van het hoogveen in gang gezet en treedt, na een lange periode van degradatie, nu een overwegend positieve ontwikkeling van dit habitatype op. Dit uit zich ook in de recente kartering, op kleine schaal, van het habitatype Actieve hoogvenen (H7110A) binnen het Herstellend hoogveen (veldonderzoek A. Janssen & D. Bal, maart 2013). Het gaat hier om 0,15 ha verspreid over 4 locaties. Actieve hoogvenen is als habitatype momenteel niet als Natura 2000-doel voor dit gebied aangewezen (Ministerie van EZ, 2013), en kent daarom geen officiële beschermingsstatus in dit kader. Wel is het voorkomen indicatief voor de hierboven beschreven goede ontwikkeling van het habitatype Herstellende hoogvenen (H7120). Het habitatype Actieve hoogvenen (H7110A) zal profiteren van de maatregelen die worden beschreven voor Herstellende hoogvenen (H7120).

Lopende monitoring

In het kader van de SNL-monitoring van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) worden er binnen dit habitatype vegetatiekarteringen (eens in de 12 jaar) en karteringen van kenmerkende soorten planten en broedvogels (eens in de 6 jr) uitgevoerd. Ook worden eens in de 6 jaar gegevens verzameld over ruimtelijke samenhang, abiotiek en stikstofdepositie. In gedeelten van het habitatype worden om de 6 jaar ook libellen, dagvlinders, sprinkhanen en structuurelementen geïnventariseerd.

Nulmeting, trend en lopende monitoring Herstellende hoogveenen (H7120)		
	Oppervlakte en verspreiding	Kwaliteit
<i>Nulmeting</i>	159,1 ha, geconcentreerd in twee grote kernen in Vragenderveen en Meddose Veer (bron: habitatypenkaart Korenburgerveen v4 januari 2014).	Vegetatietypen overwegend (135,7 ha) goed; 11 typische soorten aangetroffen sinds 2000.
<i>Trend</i>	Laatste decennia ongeveer stabiel.	Per saldo positief sinds plaatsing damwanden. Op aantal locaties gradiëntsituaties verloren gegaan, maar door stoppen verdroging hoogveenontwikkeling weer op gang gekomen.
<i>Monitoring pro-gramma's</i>	SNL-monitoring (beheertype Hoogveen, N06.03, Hoog- en laagveenbos, N14.02, Vochtige heide, N06.04): vegetatiekartering (eens in 12 jaar; coördinatie: Provincie Gelderland).	SNL-monitoring (beheertype Hoogveen N06.03, Hoog- en laagveenbos N14.02, Vochtige heide, N06.04): vegetatiekartering (eens in 12 jaar), plantensoorten, broedvogels, ruimtelijke condities, abiotiek, stikstofdepositie (eens in 6 jaar); bij N06.03 ook inventarisatie structuurelementen en libellen (eens in 6 jaar); bij N06.04 ook inventarisatie structuurelementen, dagvlinders en sprinkhanen (eens in 6 jaar; coördinatie: Provincie Gelderland).

H7210 Galigaanmoerassen

Voorkomen

Er is 1,8 ha van het habitatype Galigaanmoerassen aanwezig in het Korenburgerveen, rond de Middeldijk. Het betreft één groot galigaanmoeras en een kleine geïsoleerd hiervan gelegen plek. Het habitatype komt hier in mozaïek voor met grauwe wilgenstruweel en riet.

Kwaliteit

Het habitatype Galigaanmoerassen bestaat in het Korenburgerveen uit de Galigaan-associatie, die hier voorkomt in mozaïek met de Riet-associatie en de Associatie van Grauwe wilg. De Galigaan-associatie indiceert een goede kwaliteit van het habitatype, maar komt in combinatie voor met rietmoeras en wilgen- en gagelstruweel. Er zijn geen uitgebreide galigaanvelden aanwezig; de Galigaan groeit verspreid tussen de andere vegetatietypen.

De factsheets (Bijlsma et al. 2008) noemen geen planten- en diersoorten die kenmerkend zijn voor een goede kwaliteit. Het is de vraag of soortenrijke, ijle galigaanvelden kwalitatief beter beoordeeld moeten worden dan soortenarme dichte galigaanvelden. De oppervlakte zegt iets over kwaliteit. In het algemeen geldt daarbij hoe groter, hoe beter. Positief is verder de aanwezigheid van enkele kenmerkende plantensoorten van het Knopbies-verbond, zoals Ronde zegge, Draadzegge en Waterdrieblad.

De enige typische soort voor het habitatype Galigaanmoeras is de Blauwborst. Deze is aanwezig; langs de Middeldijk liggen diverse territoria van deze vogelsoort (bron: pers med. vogelwerkgroep Zuid-Oost Achterhoek 2009). In 2013 is in opdracht van de Provincie Gelderland door DLG per habitatype uitgezocht welke waarnemingen van typische soorten aanwezig zijn in de Nationale Database Flora en Fauna (NDFP; peildatum juni 2013). Daarbij is gekeken naar waarnemingen vanaf 1 januari 2000. Dit geeft een indicatief (niet volledig) beeld van de mate van voorkomen van typische soorten in het Korenburgerveen. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen nauwkeurige waarnemingen binnen het habitatype, en alle overige waarnemingen binnen het Natura 2000 gebied. De resultaten hiervan zijn voor habitatype H7210 Galigaanmoerassen samengevat in onderstaande tabel.

NDFP waarnemingen Korenburgerveen van typische soorten van habitatype H7210 vanaf 1-1-2000 (peildatum 1 juni 2013)				
Typische soort	Soortengroep	Aantal maal waargenomen		
		Binnen H7210	Overig binnen Natura 2000 gebied	Totaal
<i>Waargenomen soorten:</i>				
Blauwborst	Vogels	0	33	33
<i>Totaal H7210</i>		<i>0</i>	<i>33</i>	<i>33</i>
<i>Geen waarnemingen van:</i>				
-	-			

** urgent bedreigde typische soort; *potentieel urgent bedreigde typische soort (Alterra 2009, rapport nr 1909).

Trend

Basisgegevens voor een goed onderbouwde trendanalyse ontbreken. Beschikbare waarnemingen duiden erop dat de kwaliteit in het verleden beter was (aanwezigheid kalkminnende soorten). Het habitatype Galigaanmoerassen staat onder druk; het wordt op dit moment in de successie geleidelijk door struweel en riet vervangen. Ook staat de aanwezigheid van het habitatype sterk onder druk door vernatting (te hoog opgezette waterstanden) en vermoedelijk ook door verzuring en incidentele overstroming met voedselrijk water vanuit de Schaarsbeek.

Lopende monitoring

In het kader van de SNL-monitoring van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) worden er binnen dit habitatype vegetatiekarteringen (eens in de 12 jaar) en karteringen van kenmerkende soorten

planten, broedvogels en libellen (eens in de 6 jr) uitgevoerd. Ook worden eens in de 6 jaar gegevens verzameld over structuur, ruimtelijke samenhang en abiotiek.

<i>Nulmeting, trend en lopende monitoring Galigaanmoerassen (H7210)</i>		
	<i>Oppervlakte en verspreiding</i>	<i>Kwaliteit</i>
<i>Nulmeting</i>	1,8 ha rond de Middeldijk (bron: habitattypenkaart Korenburgerveen v4, januari 2014).	Vegetatietype goed, maar in mozaiek met niet kwalificerende vegetatie; enige typische soort is aangetroffen (sinds 2000).
<i>Trend</i>	Waarschijnlijk negatief. Staat onder druk	Waarschijnlijk negatief. Staat onder druk.
<i>Monitoring programma's</i>	SNL-monitoring (beheertype Moeras, N05.01): vegetatiekartering (eens in 12 jaar; coördinatie: Provincie Gelderland).	SNL-monitoring (beheertype Moeras, N05.01): vegetatiekartering (eens in 12 jaar), inventarisatie structurelementen, plantensoorten, broedvogels, libellen, ruimtelijke condities, abiotiek (eens in 6 jaar; coördinatie: Provincie Gelderland).

H91D0 Hoogveenbossen

Voorkomen

Door de meest recente opvatting over de afbakening van het habitatype Herstellende Hoogvenen (H7120), vallen in het Korenburgerveen nagenoeg alle vegetaties die tot het habitatype Hoogveenbossen gerekend zouden kunnen worden, onder het habitatype H7120 (Jansen et al 2013, Kartering van de habitatypen Actief en Herstellend hoogveen in Nederland). Als gevolg hiervan, komt het habitatype H91D0 in het Korenburgerveen volgens de huidige opvatting slechts op 1 locatie voor, in het noordwesten van het gebied. De oppervlakte van deze locatie beslaat 0,37 ha. De bossen in het hoogveengebied en de randzones behoren niet tot habitatype Hoogveenbossen, maar maken deel uit van habitatype Herstellende hoogvenen.

Kwaliteit

Het meest kenmerkende vegetatietype voor de Hoogveenbossen in het Natura 2000-gebied Korenburgerveen is het Zompzegge-Berkenbroek; dit vegetatietype komt binnen het habitatype in mozaïek voor met de Associatie van Grauwe wilg. Het Zompzegge-Berkenbroek (0,33 ha) indiceert een goede kwaliteit van het habitatype, de Associatie van Grauwe wilg (0,04 ha) een matige kwaliteit.

Het Korenburgerveen herbergt volgens Berglinde (2008) de beste voorbeelden van hoogveenbossen van Gelderland. Er is een gradiënt van hoogveen naar beekdal aanwezig. Het bos heeft zich spontaan ontwikkeld, kent verschillende ontwikkelingsstadia en wordt op kleine schaal afgewisseld met elzenbroekbos. Deze bossen maken echter deel uit van het habitatype Herstellende hoogvenen.

In het Korenburgerveen zijn diverse soorten aanwezig die volgens de factsheets (Bijlsma et al. 2008) kenmerkend zijn voor een goede kwaliteit van het habitatype Hoogveenbossen, namelijk: Eenarig wollegras, Lavendelhei, Rijsbes, Houtsnip en Matkop. Voor zover bekend, komen deze soorten niet voor binnen de begrenzing van het habitatype.

De volgende aangetroffen soorten zijn typische soorten voor het habitatype Hoogveenbossen: Violet veenmos, Houtsnip en Matkop.

In 2013 is in opdracht van de Provincie Gelderland door DLG per habitatype uitgezocht welke waarnemingen van typische soorten aanwezig zijn in de Nationale Database Flora en Fauna (NDFP; peildatum juni 2013). Daarbij is gekeken naar waarnemingen vanaf 1 januari 2000. Dit geeft een indicatief (niet volledig) beeld van de mate van voorkomen van typische soorten in het Korenburgerveen. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen nauwkeurige waarnemingen binnen het habitatype, en alle overige waarnemingen binnen het Natura 2000 gebied. De resultaten hiervan zijn voor habitatype H91D0 Hoogveenbossen samengevat in onderstaande tabel.

NDFF waarnemingen Korenburgerveen van typische soorten van habitatype H91D0 vanaf 1-1-2000 (peildatum 1 juni 2013)				
Typische soort	Soortengroep	Aantal maal waargenomen		
		Binnen H91D0	Overig binnen Natura 2000 gebied	Totaal
<i>Waargenomen soorten:</i>				
Violet veenmos	Mossen	0	1	1
Houtsnip	Vogels	0	18	18
Matkop	Vogels	0	21	21
<i>Totaal H91D0</i>		<i>0</i>	<i>40</i>	<i>40</i>
<i>Geen waarnemingen van:</i>				
Smalbladig veenmos	Mossen			
Witte berkenboleet	Paddenstoelen			

** urgent bedreigde typische soort; *potentieel urgent bedreigde typische soort (Alterra 2009, rapport nr 1909).

Aanvullend op deze tabel, geeft Natuurmonumenten (2014) aan dat Houtsnip en Matkop algemener in het Korenburgerveen voorkomen dan de tabel aangeeft.

Trend

Op de ene locatie waarop het habitatype voorkomt, lijkt de oppervlakte en kwaliteit van de Hoogveenbossen vrij stabiel te zijn.

Voor de hoogveenbosbegroeiingen die binnen het habitatype Herstellende hoogvenen vallen, is dit ook het geval. Wel hebben de geplaatste damwanden en andere herstelmaatregelen hier tot veranderingen geleid in waterpeilen en watersamenstelling in de hoogveenbos-zone. Deze zijn voor de hoogveenbosvegetaties overwegend positief, met name doordat de waterstanden hier aanzienlijk zijn gestegen. Dit uit zich onder andere in de uitbreiding van veenmossen. Vooral aan de zuidzijde van het Korenburgerveen zijn de waterstanden plaatselijke te veel gestegen, wat mede heeft geleid tot uitgestrekte struwelen met grauwe wilgen. In andere gedeelten staan hoogveenbosvegetaties onder druk door instromend eutroof landbouwwater.

Lopende monitoring

In het kader van de SNL-monitoring van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) worden er binnen dit habitatype vegetatiekarteringen (eens in de 12 jaar) en karteringen van kenmerkende soorten planten en broedvogels (eens in de 6 jr) uitgevoerd. Ook worden eens in de 6 jaar gegevens verzameld over ruimtelijke samenhang, stikstofdepositie en abiotiek.

Nulmeting, trend en lopende monitoring Hoogveenbossen (H91D0)		
	Oppervlakte en verspreiding	Kwaliteit
<i>Nulmeting</i>	0,37 ha op 1 locatie in noordwesten (bron: habitatypenkaart Korenburgerveen v4, januari 2014).	Vegetatietypen in merendeel goed; Geen typische soorten aangetroffen sinds 2000.
<i>Trend</i>	Waarschijnlijk stabiel.	Waarschijnlijk stabiel.
<i>Monitoring programma's</i>	SNL-monitoring (beheertype Hoog- en laagveenbos, N14.02): vegetatiekartering (eens in 12 jaar; coördinatie: Provincie Gelderland).	SNL-monitoring (beheertype Hoog- en laagveenbos, N14.02): vegetatiekartering (eens in 12 jaar), inventarisatie plantensoorten, broedvogels, ruimtelijke condities, abiotiek, stikstofdepositie (eens in 6 jaar; coördinatie: Provincie Gelderland).

H91E0C Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)

Voorkomen

Het habitatype Vochtige alluviale bossen komt voor in het dal van de Schaarsbeek, in het zuiden en zuidoosten van het Korenburgerveen. Het bestaat uit elzenbroekbossen en beslaat een oppervlakte van 29,1 ha.

Kwaliteit

Het meest kenmerkende vegetatietype voor de Vochtige alluviale bossen in het Natura 2000-gebied Korenburgerveen is de Typische subassociatie van het Elzenzegge-Elzenbroek; dit vegetatietype komt hier binnen het habitatype Vochtige alluviale bossen ook veruit het meest voor. Over kleinere oppervlakte zijn ook de Subassociatie met Framboos van het Elzenzegge-Elzenbroek, de Rompgemeenschap met Gewone braam van het Verbond der elzenbroekbossen en de Rompgemeenschap met Grote brandnetel van het Onderverbond der vochtige elzen-essenbossen hier aanwezig. In mozaïek met deze elzenbroekbostypen, behoort op kleine schaal ook de Associatie van Waterviolier en Sterrekroos tot dit habitatype. De genoemde rompgemeenschappen met Gewone braam en met Grote brandnetel (1,9 ha) indiceren een matige kwaliteit van het habitatype, de overige genoemde vegetatietypen (27,2 ha) een goede kwaliteit.

Het habitatype Vochtige alluviale bossen komt in het Korenburgerveen voor over een oppervlakte die voor dit bostype groot is. Het bestaat uit elzenbroekbossen met lokaal elzen-essenbos, die in de gradiënt naar het hoogveen toe overgaan in berkenbroekbossen (Herstellende hoogvenen). Er zijn geen overgangen aanwezig naar andere typen Vochtige alluviale bossen, en ook niet naar Eiken-Haagbeukenbossen. De elzenbroekbossen zijn overwegend vrij jong en eenvormig; wel ontwikkelen ze zich inmiddels naar oudere, structuurrijkere bossen met een toenemende hoeveelheid dood hout.

In het habitatype zijn enkele soorten aanwezig die volgens de factsheets (Bijlsma et al. 2008) kenmerkend zijn voor een goede kwaliteit, namelijk: Grote weerschijnvlinder, Kleine ijsvogelvlinder en Matkop.

De volgende aangetroffen soorten zijn typische soorten voor het habitatype Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen): Grote weerschijnvlinder, Kleine ijsvogelvlinder, Appelvink, Boomklever, Matkop en Waterspitsmuis.

In 2013 is in opdracht van de Provincie Gelderland door DLG per habitatype uitgezocht welke waarnemingen van typische soorten aanwezig zijn in de Nationale Database Flora en Fauna (NDF; peildatum juni 2013). Daarbij is gekeken naar waarnemingen vanaf 1 januari 2000. Dit geeft een indicatief (niet volledig) beeld van de mate van voorkomen van typische soorten in het Korenburgerveen. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen nauwkeurige waarnemingen binnen het habitatype, en alle overige waarnemingen binnen het Natura 2000 gebied. De resultaten hiervan zijn voor habitatype H91E0C Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen) samengevat in onderstaande tabel.

NDDF waarnemingen Korenburgerveen van typische soorten van habitatype H91E0C vanaf 1-1-2000 (peildatum 1 juni 2013)				
Typische soort	Soortengroep	Aantal maal waargenomen		
		Binnen H91E0C	Overig binnen Natura 2000 gebied	Totaal
<i>Waargenomen soorten:</i>				
Grote weerschijnvlinder	Dagvlinders	1	62	63
Kleine ijsvogelvlinder	Dagvlinders	1	26	27
Appelvink	Vogels	0	7	7
Boomklever	Vogels	1	26	27
Grote bonte specht	Vogels	2	40	42
Matkop	Vogels	0	21	21
Waterspitsmuis	Zoogdieren	0	5	5
<i>Totaal H91E0C</i>		<i>5</i>	<i>187</i>	<i>192</i>
<i>Geen waarnemingen van:</i>				
Vuursalamander*	Amfibieën			
Grote ijsvogelvlinder	Dagvlinders			
Lepidostoma hirtum*	Kokerjuffers			
Alpenheksenkruid*	Vaatplanten			
Bittere veldkers	Vaatplanten			
Bloedzuring	Vaatplanten			
Bosereprijs	Vaatplanten			
Bosmuur	Vaatplanten			
Bospaardenstaart	Vaatplanten			
Boswederik	Vaatplanten			
Gele monnikskap	Vaatplanten			
Gladde zegge	Vaatplanten			
Groot springzaad	Vaatplanten			
Hangende zegge	Vaatplanten			
Klein heksenkruid	Vaatplanten			
Knikkend nagelkruid**	Vaatplanten			
Paarbladig goudveil	Vaatplanten			
Reuzenpaardenstaart	Vaatplanten			
Slanke zegge	Vaatplanten			
Verspreidbladig goudveil	Vaatplanten			
Witte rapunzel	Vaatplanten			

** urgent bedreigde typische soort; *potentieel urgent bedreigde typische soort (Alterra 2009, rapport nr 1909).

Aanvullend op deze tabel, geeft Natuurmonumenten (2014) aan dat de soorten die in de tabel als 'waargenomen' staan aangegeven, binnen het habitatype H91E0C in grotere aantallen voorkomen dan de tabel aangeeft.

Trend

Vernatting heeft in het recente verleden geleid tot een toename van het areaal nat elzenbroekbos. Sommige delen zijn echter dermate vernat (zeer langdurige inundatie) dat het bos er is afgestorven. De kwaliteit van de elzenbroekbossen staat onder druk door overstroming van voedselrijk water uit de Schaarsbeek en door gebrek aan aanvoer van basenrijk grondwater tot in de wortelzone van de vegetatie. Verbetering van de waterkwaliteit van de Schaarsbeek en van toestroom van grondwater zijn relevant voor verbetering van de kwaliteit van dit habitatype.

Lopende monitoring

In het kader van de SNL-monitoring van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) worden er binnen dit habitatype vegetatiekarteringen (eens in de 12 jaar) en karteringen van kenmerkende soorten planten en broedvogels (eens in de 6 jr) uitgevoerd. Ook worden eens in de 6 jaar gegevens verzameld over structuur, ruimtelijke samenhang, stikstofdepositie en abiotiek.

<i>Nulmeting, trend en lopende monitoring Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen; H91E0C)</i>		
	Oppervlakte en verspreiding	Kwaliteit
<i>Nulmeting</i>	29,1 ha, in zuiden en zuidoosten (dal Schaarsbeek). (bron: habitattypenkaart Korenburgerveen v4, januari 2014).	Vegetatietypen vrijwel overal (27,2 ha) goed; 6 typische soorten aangetroffen sinds 2000.
<i>Trend</i>	Positief door toename areaal elzenbroekbos.	Wisselende ontwikkelingen. Staat onder druk door waterkwaliteit Schaarsbeek en afvang kwelwater.
<i>Monitoringprogramma's</i>	SNL-monitoring (beheertype Rivier- en beekbegeleidend bos, N14.01): vegetatiekartering (eens in 12 jaar; coördinatie: Provincie Gelderland).	SNL-monitoring (beheertype Rivier- en beekbegeleidend bos, N14.01): vegetatiekartering (eens in 12 jaar), inventarisatie plantensoorten, broedvogels, structuurkenmerken, ruimtelijke condities, abiotiek, stikstofdepositie (eens in 6 jaar; coördinatie: Provincie Gelderland).

Habitatrichtlijnsoorten

De onderstaande beschrijving van de Ausgangssituatie is gebaseerd op de beschikbare ecologische basisgegevens over het gebied (m.n. te Linde & van den Berg 2007), de profielen (LNV 2008), de factsheets voor Gelderse habitatrichtlijnsoorten (Natuurbalans 2008), het doelendocument (LNV 2006), de Nationale Database Flora en Fauna (juni 2013) en persoonlijke mededelingen en basisinformatie van Natuurmonumenten (2009-2012).

H1166 Kamsalamander

Voorkomen

Tijdens inventarisaties in 2007 is de Kamsalamander in het Korenburgerveen in 19 van de 36 onderzochte wateren aangetroffen (te Linde & van den Berg 2007).

In 2013 is in opdracht van de Provincie Gelderland door DLG uitgezocht welke waarnemingen van de Kamsalamander aanwezig zijn in de Nationale Database Flora en Fauna (NDFFF; peildatum juni 2013). Dit geeft een indicatief (niet volledig) beeld van de mate van voorkomen van deze soort in het Korenburgerveen. Het betreft hier in totaal 55 waarnemingen van de Kamsalamander vanaf 1 januari 2000.

NDFFF waarnemingen Korenburgerveen van habitatrichtlijnsoort H1166 Kamsalamander vanaf 1-1-2000 (peildatum 1 juni 2013)		
<i>Soort</i>	<i>Soortengroep</i>	<i>Aantal maal waargenomen binnen Natura 2000 gebied</i>
Kamsalamander	Amfibieën	55

De wateren waarin de soort is aangetroffen liggen in vooral in de randzone rondom de hoogveenkern. In het hoogveengebied zelf komt de Kamsalamander alleen voor aan de zuidzijde van het spoor in enkele putjes, in de spoorloot en in een vijver, daar waar het water meer gebufferd is. De hoogveenkernen en open veenputten in het Korenburgerveen zijn niet geschikt als leefgebied voor de soort vanwege de hoge zuurgraad van de wateren. Het is mogelijk dat de Kamsalamander in een aantal poelen is gemist als gevolg van de lage dichtheden waarin de soort kan voorkomen of omdat de soort lastig te vangen is met een schepnet (te Linde & van den Berg 2007). Dat de Kamsalamander niet in elke poel is aangetroffen hoeft dus niet te betekenen dat de soort hier niet aanwezig is.

Ook uit de nabije omgeving van het Korenburgerveen zijn deelpopulaties van Kamsalamander bekend. Ten zuiden van de Dollemansweg nabij Stoverink (km-hok 243/443) bevindt zich een subpopulatie. Deze locatie ligt circa 500 m ten zuiden van de begrenzing van het Natura 2000-gebied. Er is in 2004 ook voortplanting van Kamsalamander aangetoond in een poel langs het spoor op een kleine 2 kilometer ten noordwesten van het Korenburgerveen.

Leefgebied

Het waterhabitat van de Kamsalamander in de randzone van het Korenburgerveen bestaat uit gebufferde, matig voedselrijke poelen en kleine putjes met een goed ontwikkelde watervegetatie van onder andere drijvend fonteinkruid en duizendknoopfonteinkruid. Veel van deze wateren zijn in de afgelopen 15 jaar hersteld of nieuw aangelegd (te Linde & van den Berg, 2007). De huidige kwaliteit van de meeste poelen in de randzone van het Korenburgerveen is goed. Waarschijnlijk is het water van de poelen nabij de hoogveenkern aan de zure kant voor de Kamsalamander.

Landhabitat van Kamsalamander ligt in een zone van maximaal enige honderden meters rond de voortplantingswateren. Geschikt landhabitat van Kamsalamander in het Korenburgerveen bestaat uit

structuurrijke bossen, houtwallen en ruigere graslanden. Hier is voldoende voedsel te vinden en zijn verblijfplaatsen in ruime mate aanwezig in de vorm van holen, stenen, takkenhopen en ander liggend dood hout.

Trend

In en om het Korenburgerveen is de situatie veel positiever dan landelijk. In de huidige situatie is in het Korenburgerveen een grote populatie van de Kamsalamander aanwezig, geconcentreerd in de randzone van het gebied. De omvang van de populatie is de afgelopen 15 jaar aanzienlijk toegenomen: er is sprake van een positieve trend. Het grote aantal voortplantingswateren waarin de soort is aangetroffen duidt op een grote en duurzame populatie. Verbindingen met andere kernpopulaties in de omgeving lijken op grond van de beschikbare gegevens vrij beperkt.

Lopende monitoring

Binnen het NEM (Netwerk Ecologische Monitoring) zijn het verspreidingsonderzoek en de aantalsmonitoring van amfibieën van belang voor de monitoring van de Kamsalamander in het Korenburgerveen. Het verspreidingsonderzoek richt zich op het vaststellen van de aan- of afwezigheid van de soort per kilometerhok. Alle kilometerhokken worden eens in de 6 jaar onderzocht. De aantalsmonitoring richt zich op het vaststellen van landelijke trends in aantallen. Doordat er (nog) te weinig meetpunten in Natura 2000 gebieden liggen, kunnen er (nog) geen aantalstrends per Natura 2000 gebied worden bepaald (bron: Meetprogramma's voor flora en fauna. Kwaliteitsrapportage NEM over 2011, CBS 2012).

De Kamsalamander valt buiten de soortengroepen waarover in het kader van de SNL-monitoring gegevens worden verzameld. Bij de SNL-monitoring worden echter wel gegevens verzameld over het leefgebied van de soort.

Het is van belang om komende jaren te bewaken dat de monitoring die uit de bovengenoemde NEM-meetnetten voortkomt, daadwerkelijk het gewenste inzicht in verspreiding, aantalstrend en leefgebiedskennmerken voor de Kamsalamander in het Korenburgerveen gaat leveren. Hiertoe worden momenteel (2013) initiatieven genomen in IPO-verband.

<i>Nulmeting, trend en lopende monitoring Kamsalamander (H1166)</i>		
	Aantal	Verspreiding
<i>Nulmeting</i>	Grote populatie (aantallen onbekend).	Twintigtal poelen, verspreid over het gebied, met zwaartepunt in randzone.
<i>Trend</i>	Positief; toename populatieomvang over laatste 15 jaar.	Positief; toename aantal voortplantingswateren over laatste 15 jaar.
<i>Monitoring pro-gramma's</i>	NEM aantalsmonitoring amfibieën (coördinatie: RAVON, in opdracht van Ministerie van EZ).	NEM verspreidingsonderzoek amfibieën (coördinatie: RAVON, in opdracht van Ministerie van EZ).

Bronnen

Bijlsma, R.J., J.A.M. Janssen, R. Haveman, R.W. de Waal & E.J. Weeda, 2008. Natura 2000 habitattypen in Gelderland. Wageningen, Alterra, Alterra-rapport 1769 (factsheets).

Brand, S, van den, 1995. De Plantengroei Van Winterswijk. Stichting Uitgeverij van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht.

CBS, 2012. Meetprogramma's voor flora en fauna. Kwaliteitsrapportage NEM over 2011.

IPO, 2012. Kwaliteitsklassen en monitoring van de beheertypen. Taakgroep Natuurkwaliteit en Monitoring SNL, april 2012 (januari 2013 gepubliceerd).

IPO, 2012. Index Natuur en Landschap, Natuurkwaliteit en monitoring. Toelichting op het systeem van kwaliteitsklassen en handreiking bij de monitoring. Taakgroep Natuurkwaliteit en monitoring SNL, werkversie 16 april 2012.

Jansen, A.J.M., R. Ketelaar, J. Limpens, M.G. Schouten & L. van Tweel-Groot. 2013. Kartering van de habitattypen Actief en Herstellend hoogveen in Nederland. Bosschap/ Ministerie van EZ. Rapport 2013/OBN182-NZ.

KIWA Water Research & EGG, 2007. Knelpunten- en kansanalyse Natura 2000-gebied 61 Korenburgerveen. Juni 2007, Kiwa Water Research, Nieuwegein/ EGG, Groningen.

Linde, B. te & L-J van den Berg, 2007. Inventarisatie Natura 2000 gebied 61: Korenburgerveen. Stichting Berglinde.

Ministerie van EZ 2013. Aanwijzingsbesluit Natura 2000 gebied Korenburgerveen.

Ministerie van LNV 2006. Natura 2000 Doelendocument

Ministerie van LNV 2008. Profielen habitattypen en soorten.

Nationale Database Flora en Fauna, 2013. Basisgegevens per juni 2013.

Provincie Gelderland, 2010. Werkdocument Beheerplan Korenburgerveen, juli 2010.

Provincie Gelderland, 2014. Habitattypenkaart Korenburgerveen (versie v4, januari 2014) met toelichtend document.

Schut, D., R. Felix & R. Krekels, 2008. Factsheets Natura 2000 Gelderland. Habitatrichtlijnsoorten in Natura 2000-gebieden. Natuurbalans - Limes Divergens BV, Nijmegen.